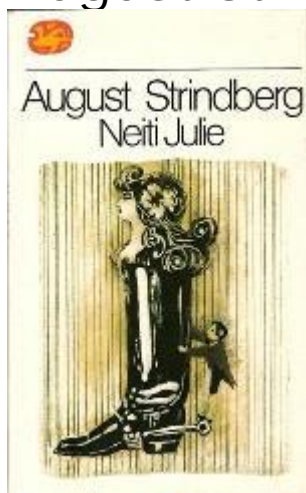


## August Strindberg: Neiti Julie



Modernin draaman klassikko – ISABELLA SALOVAARA

(12.10.2017)

Ruotsalainen August Strindberg (1849-1912) oli tuottelias kirjailija, jolla oli suuri vaikutus teatteries-tetiikan kehitykselle. Hänen murhenäytelmänsä *Neiti Julie* (*Fröken Julie*) vuodelta 1888 nosti Strindbergin naturalistisen teatterin voimahahmoksi (Vartiainen 2009, 589). Strindbergin kustantaja Karl Otto Bonnier kieltäytyi kustantamasta *Neiti Julieta*, sillä se oli hänen mukaansa aivan liian naturalistinen. Ilmeisesti alkuperäinen näytelmä sisälsi ajalle sopimattomia moraalisia seikkoja, kuten esiaviollisuutta, seksuaalisuutta sekä uskontoon kohdistuvaa sanailua. *Neiti Julie* herättikin ilmestyttyään närkästystä ja inhoa (Ollén 1984, 115-117).

*Neiti Julie* on naturalistinen moderni näytelmä. Strindberg itse sanoo näytelmän esipuheessa, ettei ole yrittänyt luoda mitään uutta, koska se on mahdotonta, vaan modernisoida näytelmän muotoa. *Neiti Juliessa* erikoista on se, että siinä on vain yksi näytös ja vain kolme henkilöä. Yksi näytös on perusteltua, sillä näytelmä kuvaa ainoastaan yhden yön tapahtumia, eli hyvin lyhyen ajanjakson tapahtumia. 1800-luvulla näytelmissä oli usein pidempiä aikajanoja (esimerkiksi Tšehovin *Lokki*), joten *Neiti Julie* edustaa modernia teatteria uusilla muodoillaan. Väliaika näin lyhyen ajan kuvaamisessa voisi rikkoa esitystä. *Neiti Julie* on kolmiodraama, jonka kolmas osapuoli alistuu, ja hänestä vain puhutaan: tämä on modernin näytelmän tyylikeino.

Näytelmässä on juhannusyö, jolla jo itsessään on paljon symbolistista merkitystä. Tapahtumapaikkana on kreivin keittiö. Kreivi itse on tapaamassa sukulaisia muualla. Palvelija Jean ja keittäjä Kristin ovat keittiössä ja ihmettelevät kreivin tyttären, neiti Julien käytöstä – ylhäinen neito viihtyy alaluokkaisten palvelijoiden kanssa tanssimassa juhannusyönä. Julie käy keittiössä ja poistuu Jeanin kanssa tanssimaan. He palaavat tansseista: Jean on huolissaan siitä, että hänen ja neidin välinen kipinä paljastuu muille. Hän varoittaa neitiä leikkimästä tulella, sillä hän on vain nuori mies eikä voi haluilleen mitään. Jean kuitenkin puhuu neidille kauniisti, ja lopulta he päätyvät

lempimään. Myöhemmin neiti ja Jean ovat taas keittiössä keskustelemassa. Jean houkuttelee Julieta karkaamaan kanssaan ja perustamaan hotellin. Tästä herää kuitenkin kysymys, onko Jean kuitenkaan oikeasti lähdössä? Neiti epäröi, mutta käy kuitenkin Jeanin ylyttämänä varastamassa kreivin rahat, jotta he voisivat karata yhdessä. Kreivi palaa kotiin, ja Julie poistuu keittiöstä kiihdyksissä. Annetaan ymmärtää, että Julie poistuu surmaamaan itsensä Jeanin ojentamalla partaveitsellä.

Jeanin ja neidin välisen fyysisen kanssakäymisen jälkeen koko näytelmän asetelma muuttuu. Neiti oli ennen tapahtunutta selvästi Jeania ylempänä, ja hänen käytöksensä oli keimailevaa. Aluksi Jean puolestaan nöyristelee ja teitittelee Julieta. Myöhemmin kuitenkin Julieta tulee Jeanin valloitus, ja heidän naamionsa riisutaan. Luokkaerot ovat koko näytelmän ajan läsnä, välillä korostetustikin.

Erilaiset arvot näkyvät, eikä vastakkainasetteluilta vältytä: esimerkiksi Jean varastaa kreiviltä pullon viiniä, neiti Julie rahaa. Alussa kerrotaan Julien hienosta koirasta, joka käy lemmiskelemässä porttivahdin mopsia tullen tiineeksi sille. Tämä viittaa tuleviin tapahtumiin sekä neidin suhtautumiseen alempia luokkia kohtaan – eihän kahden eri luokan ihmiset voi olla suhteessa keskenään. Neiti kertoo Jeanille elämästään ja sukujuuristaan, jolloin käy ilmi, ettei Julie olekaan oikeasti aatelinen, sillä hänen äitinsä oli alhainen. Jean pilkkaa tästä neitiä, jolloin luokkaero laimenee heidän välillään. Jean kuitenkin pyrkii koko ajan alhaalta ylös, ja tuntuu, että hän jopa hieman syyttää neitiä siitä, että neiti on korkeassa asemassa: *"Eihän ollut mitään toivoa saada teitä – mutta te olitte osoit-tamassa miten toivotonta oli päästä nousemaan piiristä johon olin syntynyt."* (Strindberg 1988, 58).

*Neiti Juliessa* puhutaan myös unista. Sekä neiti että Jean kertovat toisilleen näkemistään unista. Neidin unessa hän on korkealla:

"Minä istun pylvään päässä, minä olen kiivennyt sinne enkä näe miten millään pääsisin alas; minua huimaa kun katson alas, ja alas minun on päästävä, mutta minä en uskalla pudottautua; minä en jaksa pitää kiinni ja minä haluaisin pudota; mutta en putoa; eikä minulla ole rauhan hetkeä ennen kuin pääsen alas!" (Strindberg 1988, 50.)

Jean on omassa unessaan korkean puun alla pimeässä metsässä haluten kiihkeästi puun latvaan; hän kiipeää ja kiipeää, muttei pääse latvaan saakka. Jean sanoo kuitenkin: *"Vielä en ole ylettänyt, mutta kerran vielä yletyn, olkoon että vain unessa!"* (Strindberg 1988, 51). Molemmilla on kaipuu pois omasta luokastaan – Julieta ahdistaa oma ylhäinen luokkansa ja Jean haluaisi edetä ylemmäs hinnalla millä hyvänsä. Strindbergin valinta kertoa hahmojen toiveista unien kautta on sekin modernin draaman piirteitä.

Hahmot ovat modernille draamalle tyypillisesti moniulotteisia. Strindberg ei ole halunnut luoda yksiulotteisia hahmoja, vaan *Neiti Julien* hahmot muuttuvat näytelmän edetessä, eivätkä he ole yksiselitteisesti joko hyviä tai pahoja. Tämä tekee hahmoista uskottavampia, ihmismäisempiä. Sama ilmiö näkyy esimerkiksi Tšehovilla, joskin Tšehovin hahmot ovat hieman pidättyväisempiä. Jean on ulkoa kohtelias, sisältä erittäin kova. Hän on moderni hahmo, sillä hän on naimisensa jälkeen kova, sillä hänellä on mielessään sosiaalisen arvonsa nousu neidin kustannuksella. Jean on rahvaan-omainen, mutta energinen hahmo (Kansojen kirjallisuus 10 1978, 462). Julie puolestaan on pinnalta ylimielinen ja kopea, mutta sisältä pehmeä. Julie kokee häpeää maattuaan palvelijan kanssa. Näytelmän lopussa Strindbergin mukaan neiti surmaa itsensä Jeanin partaveitsellä. *Neiti Julien* esipuheessa sivulla 11 Strindberg puhuu "Julie-neidin murheellisesta kohtalosta", jonka syynä 7 Strindberg luettelee lukuisia eri syitä Julien itsemurhalle, esimerkiksi äidin ja isän virheet, juhannus-yön tunnelman sekä kiihottuneen miehen yritteliäisyyden. Näytelmän loppu on kuitenkin tulkinnan-varainen, sillä missään ei suoraan kerrota, että neiti päätyy surulliseen ratkaisuun vaikeassa tilanteessaan. Sekin on modernin draaman piirre, ettei kerrota suoraan, mitä tapahtuu. Vaikka ajalle kuuluvaa onkin naisen häpeä, onko se täysin selvää, että se ajaa Julien itsemurhaan?

August Strindberg: *Neiti Julie, naturalistinen murhenäytelmä*, suom. Helena Anhava, 1988.

Isabella Salovaara on kirjallisuuden opiskelija Jyväskylän yliopistosta